

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ПРИРОДОКОРИСТУВАННІ

Ю.В. Галинська, к.е.н., Сумський державний університет,
В.П. Гордієнко, доц., ДВНЗ «Українська академія банківської справи
НБУ», м. Суми

На сьогодні однією з основних проблем природокористування є відродження території після завершення видобувних робіт на родовища та прилеглих до них територій. Згідно зі статистичними даними тисячі квадратних кілометрів земної поверхні покриті гірськими породами, які залишились після видобування корисних копалин. Наприклад добування бурого вугілля супроводжується виникненням величезних териконів і відвалів пустої породи, будівництвом під'їзних шляхів, збагачувальних фабрик та інших виробничих приміщень, під які відводиться земля. Так само відводиться земля під заплановане будівництво теплоелектростанції, що працює на вугіллі з відвалами, в які буде скидатися зола після згоряння вугілля (золовідвали). Так видобуток бурого вугілля відкритим способом в околицях м. Олександрія (Кіровоградська область) - Костянтинівський розріз, займає площу близько 300 га. Загальна площа 6 розрізів з видобутку бурого вугілля в об'єднанні "Олександріявугілля" - близько 2500 га. (орієнтовно 30 км² або 3000 га). Окрім цього в результаті переносу вітром, частки порід, в силу свого хімічного складу, можуть значною мірою негативно впливати на ґрунтові умови і рослинний покрив сусідніх ландшафтів. Відведення землі під гірничодобувні роботи фактично веде до знищення родючих земель і природних комплексів.

Поки земельні ресурси здавалися невичерпними, цій проблемі не приділялося достатньої уваги. Коли ситуація почала посилюватися, то виникла необхідність створення технології, яка б дозволяла відновлювати або хоча б частково компенсувати деградацію ґрунтів, щоб звести до мінімуму негативний вплив видобутку мінеральних ресурсів. Так з'явилася промислова рекультивация земель [2]. Технологія ця багатогранна і різноманітна, як різноманітні корисні копалини, видобуті із землі. У розвитку цього науково-технологічного напрямку Україна не поступається розвинутих країнам. Особливо інтенсивно йде пошук науково-технологічних рішень в Дніпропетровській області - з причини різноманітності мінеральних ресурсів. Тут технології рекультиваци розроблялися для видобутку залізної руди в Кривбасі, марганцю в Нікопольському басейні, поліметалічних руд під Вільногірським, кам'яного вугілля під Павлоградом. А імена таких учених-рекультиваторів з Дніпропетровського державного агроуніверситету як професор Бекаревич Н.С. і академік Масюк Н.Т. відомі не тільки в Україні, але і в наукових колах Великобританії, Іспанії, Росії та США.

З 2008 року в Україні діє постанова розроблена Кабінетом Міністрів України щодо збитків, завданих власникам та користувачам земельних ділянок у наслідок непроведення у визначений робочим проектом землеустрою щодо рекультивації порушених земель строк робіт з їх рекультивації після проведення гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт, що спричинило зміни у структурі рельєфу, екологічному стані ґрунтів і материнських порід а в гідрологічному режимі земель, відшкодовуються на підставі рішень комісій [3].

Так само законом України передбачено розміри оплати земельно-кадастрових робіт та послуг, що діє ще від 24 груд. 2001 р. № 213/593/319 "Про затвердження Порядку виконання земельно-кадастрових робіт та надання послуг на платній основі державними органами земельних ресурсів" встановлено, що виконання земельно-кадастрових робіт та надання послуг, вартість яких не встановлено, здійснюється за цінами, визначеними договорами [4].

Проведений аналіз статистичних даних та законодавчих проєктів дозволив автору зробити висновок, що фактично відсутня визначена частка прибутку гірничодобувного підприємства, яка б вилучалась на відновлення території після завершення видобувних робіт. Згідно законодавства ці кошти повинні враховуватися в проєктно-технічній документації, але не вказуються конкретні розміри відрахувань. Це призводить до того, що видобувні підприємства занижують відрахування на відновлення навколишнього середовища в порівнянні з причиною шкодою природі, або забувають взагалі про ці відрахування. Тому автором запропоновано вилучати частину ренти першого роду на відновлення навколишнього середовища після завершення добувних робіт. Розраховано, що ці відрахування складатимуть приблизно 5–7% від ренти першого роду в рамках запропонованих методів структурування прибутку та методу використання світових цін.

На сьогодні, згідно з ринковою кон'юнктурою вартість гірничотехнічної рекультивації земель складає в середньому 73 тисячі 650 гривень за км²[1]. Тобто, якщо, згідно статистичних даних, в середньому по Україні площа однієї ділянки, яку необхідно відновлювати після видобувних робіт складає 300 га, то вартість рекультивації складає 220950 гривень (27618 дол. США при валютному курсі 8,0), тобто це складає 5–7% від ренти першого роду. Слід зауважити, що 5-7% це мінімальний розмір відрахувань. Якщо завдані збитки понесені територіями значні, то розмір вилучення коштів може збільшуватись.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Райзберг Б. Управление недропользованием / Б. Райзберг, И. Ишманов // Экономист. – 2001. - № 3. – С. 390
2. Губарь А. Вопросы теории механизма стабилизации макроэкономического развития в условиях переходного общества / А. Губарь // Реферативный сборник конкурсных проєктов,

получивших гранты на исследования в области фундаментальной экономики в 1995-1996 годах. – СПб., 1998. – С. 6-19.

3. Про визначення розміру збитків, завданих унаслідок не проведених робіт з рекультивациі порушених земель : Постанова КМУ від 17 груд. 2008 р. № 1098 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>

4. Про затвердження розмірів оплати земельно-кадастрових робіт та послуг (зі змінами, внесеними згідно з наказами Державного комітету по земельним ресурсам від 24 груд. 2001 р. № 213/593/319, від 18 черв. 2002 р. № 66/438/1777) : Наказ КМУ від 15 черв. 2001 р. № 97/298/124 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/accountant>

Екологічний менеджмент у загальній системі управління : збірник тез доповідей Тринадцятої щорічної всеукраїнської наукової конференції, м. Суми, 17-18 квітня 2013 р. / Відп. за вип. О.М. Теліженко. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 36-38.